

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

Aplicació didàctica de l'art de Vincent Van Gogh a l'Escola Primària

Maria Paula Ginard Amores

Grau d'Educació Primària

Any acadèmic 2019-20

DNI de l'alumne: 41618689M

Treball tutelat per Pere Capellà Simó
Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor		Tutor	
Sí	No	Sí	No
☒	☐	☐	☐

Paraules clau del treball: Van Gogh, Educació Artística, Proposta Didàctica, Educació Primària, art.

Resum:

L'art és una forma d'expressió que tenim els humans, existeixen infinits artistes als quals s'han dedicat estudis des del camp de l'educació artística; en aquest cas, Vincent Van Gogh en serà el protagonista. Van Gogh abraça molts d'aspectes del món contemporani, la seva vida i obra és coneguda arreu del món. Aquest treball, recull tot aquest llegat però enfocat cap a un àmbit educatiu i didàctic, on gràcies a Van Gogh els nens poden descobrir tot un nou món. Actualment, Van Gogh ja ha fet part de nombrosos projectes educatius, tant en centres escolars com en museus de tot el món, concretament el d'Amsterdam (Van Gogh Museum), on es fan activitats lúdiques per a que els nens s'introdueixin a aquest artista. Aquest TFG aprofundeix en l'art de Van Gogh i la seva aplicació en el context educatiu. A partir d'aquí, presentem una proposta didàctica trimestral, adreçada a centres d'educació primària, que pretén engrandir el vocabulari artístic dels infants a partir de l'estudi d'un artista en concret.

Paraules clau: Van Gogh, Educació Artística, Proposta Didàctica, Educació Primària, art.

Abstract:

Art is one of the most important forms of expression that humans have. There are endless artists who have been approached by numerous studies from the field of art education; in this case, Vincent Van Gogh will be the protagonist. Van Gogh embraces many aspects of our modern consciousness, and his life and work are well known around the world. This research work captures this entire Van Gogh's legacy but focused on the educational and didactic field, where thanks to Van Gogh children can discover a whole new way of looking at the universe. Currently, Van Gogh's work has already been part of numerous educational projects, both in schools and museums in countless cities such as in the Van Gogh Museum of Amsterdam, where incredibly creative activities are carried out for children to be introduced to this artist. This TFG explores the art of Van Gogh and its application in the educational context. From here, we present a quarterly didactic proposal, aimed at primary schools, which aims to enlarge children's artistic vocabulary from the study of a specific artist.

Key Words: Van Gogh, art education, Didactic Proposal, Primary Education, art.

ÍNDEX

	Pàgines
1. Introducció.....	6
1.1. Justificació.....	6
1.2. Finalitat.....	7
1.3. Metodologia.....	8
1.4. Estructura i desenvolupament dels continguts.....	9
2. Van Gogh i l'escola.....	10
2.1. Vida i obra de Vincent Van Gogh.....	10
2.2. Iniciatives escolars vinculades a l'artista.....	12
2.3. Recull de llibres d'art de Van Gogh adreçats a infants.....	15
3. Proposta Didàctica: La màgia de Van Gogh.....	20
3.1. Presentació.....	20
3.2. Objectius.....	21
3.3. Competències.....	22
3.4. Continguts.....	23
3.5. Metodologia.....	24
3.6. Materials i recursos.....	26
3.7. Descripció de les sessions.....	26
3.8. Temporalització.....	32
3.9. Atenció a la diversitat.....	33
3.10. Avaluació.....	33
4. Conclusions.....	34
5. Referències bibliogràfiques.....	36
6. Annexes.....	39
Annex 1.....	39
Annex 2.....	41
Annex 3.....	42
Annex 4.....	42
Annex 5.....	42
Annex 6.....	43

Annex 7.....	43
Annex 8.....	43
Annex 9.....	44
Annex 10.....	45
Annex 11.....	45

1. Introducció

1.1. Justificació

El TFG és un treball en el que penses durant tots els teus anys de carrera, aquell en el que t'hi has de dedicar i esforçar per a demostrar del que ets capaç. Per a mi, fer el TFG significa poder crear, fer el que m'apassiona i investigar més sobre un tema en concret; en el meu cas, vaig decidir escollir l'Educació Artística perquè és una assignatura amb la que em sento identificada, l'art forma part de les nostres vides i el nostre entorn i vull poder transmetre aquesta visió als demés i, sobretot, als infants.

La meua idea principal no era molt clara, sabia que volia treballar els colors i les traçades dels infants aplicades a l'art d'un artista, però no sabia exactament com plasmar-ho. Finalment, vaig pensar en les pintures que em venen a la ment quan penso en bellesa, tendresa, sofriment i més sentiments entre d'altres; Van Gogh va ser la meua decisió final, ell és qui m'inspira a l'hora d'ensenyar als nens tota la seva vida i obra. És evident que Van Gogh és un clàssic que mai podem acabar d'aprendre, però per algun lloc cal començar i penso que una bona manera és fer una proposta didàctica per a que els infants comencin a conèixer molts d'aspectes que tenen a veure amb l'art. Els continguts amb els quals em baso per fer la proposta didàctica són els del currículum de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, concretament treballant amb el **Bloc 2. Expressió artística** en el segon cicle.

Les obres de Vincent Van Gogh han influït molt en els moviments artístics del segle XX i XXI; conegudes per l'ús del color i la plasmació de sentiments. Quan ell encara era viu els seus quadres no tingueren molt d'èxit, la seva importància i reconeixement fou *postmortem*. (Holland, n.f.) Van Gogh no va néixer amb el do de pintar, sino que va anar formant-se durant els seus primers anys d'adolescència, inspirant-se amb altres artistes. Ens demostra que res s'aconsegueix sense esforç; llegint biografies de la seva vida, he pogut saber molts d'aspectes que són rellevants per a conèixer-lo profundament i comprendre les seves obres. Ell és pertinent a l'escola perquè permet treballar les emocions a través de la forma i el color i a més, és un gran exemple d'autosuperació.

1.2. Finalitat

D'acord amb el que acabo d'exposar anteriorment, l'objectiu principal d'aquest treball és poder treballar a l'aula d'educació artística amb un artista i alhora aprendre nous espais i perspectives. Per tant, em proposo assolir els següents objectius:

- Investigar la figura de Vincent Van Gogh.

Vincent Van Gogh és un artista de referència. Aquest TFG es basa en indagar més en la seva pintura, la temàtica i la tècnica; on a partir d'aquí els infants puguin anar descobrint-se a ells mateixos, les seves preocupacions, emocions i sentiments.

- Realitzar un estat de la qüestió sobre els estudis a Van Gogh adreçats als infants.

Principalment, quan es parla d'un artista en concret s'ha de fer una recerca adequada i fiable de totes les etapes que ha viscut, d'aquesta manera, quan s'han recollit totes les fonts necessàries es pot adaptar a l'àmbit que es vulgui, que en aquest cas seria a l'àmbit de l'art infantil.

Un cop haver extret tota la informació més rellevant i haver-la sintetitzat, es pretén dur a terme una recerca bibliogràfica de llibres sobre l'artista Vincent Van Gogh adreçats als infants, de manera que pugui ser útil la seva utilització a les activitats que es proposen a la proposta didàctica.

- Dissenyar una proposta didàctica sobre Vincent Van Gogh dirigida a l'Educació Primària.

Per a que els nens treballin l'artista, com a docents l'idoni és crear una proposta didàctica, on s'organitzin els continguts que es volen treballar, concretament de l'assignatura d'educació artística, les competències i els objectius que els nens han d'acabar assolint. El fet que els nens treballin, visualitzin i coneguin una àmplia diversitat d'imatges i obres d'art a edats primerenques, és una bona metodologia perquè es comencin a enriquir d'una de les coses importants en al història de la humanitat, que és l'art.

Van Gogh és una figura que no només està present en els museus, sinó que en la societat també és molt popular, veiem les seves obres a peces de roba, calçat, còpies dels seus quadres a les cases, modelatge de figures dels seus quadres, etc. Per aquesta raó aquest artista és un bon punt de partida per a començar a treballar grans aspectes de la cultura visual contemporània.

- Mostrar quins tipus de llibres hi ha per a infants sobre Van Gogh.

Recollida de llibres d'art de Vincent Van Gogh per a infants i que resultin beneficiosos per a ajudar als infants a conèixer un nou artista.

- Crear un material perquè es pugui aplicar a un centre.

Un cop que el material està creat, com és a aquest cas la Proposta Didàctica, s'ha de comprovar si tot concorda a l'hora de fer una aplicació pràctica, ja que, pot resultar molt profitós per a l'aprenentatge de cultura artística en un centre.

1.3. Metodologia

El procediment d'aquest TFG es concentra en la formació i planificació de la proposta didàctica per a després poder fer una aplicació pràctica a un CEIP d'una part d'aquesta; a més de l'estudi de la biografia de Vincent Van Gogh, una recerca de projectes realitzats amb la temàtica de l'artista i una recerca bibliogràfica concreta de llibres sobre l'art de Van Gogh adreçats als infants.

Per a fer un estudi de la biografia de l'artista i conèixer la seva vida i obra he hagut de fer una recerca bibliogràfica sobre algunes biografies que hi ha de Van Gogh; no sols m'he basat en llegir biografies, sinó que també he llegit el famós llibre que recopila la majoria de cartes que Van Gogh li envia al seu germà Theo (*Cartas a Theo*) per a conèixer més sobre la seva vida i l'estreta relació que tenia amb el seu germà, a més, que a aquest llibre hi ha una gran varietat dels primers dibuixos i traçades de Van Gogh que enviava juntament amb la carta escrita a Theo. Van Gogh és un artista que pertany al Postimpressionisme, on hi destaquem Paul Gauguin, per tant, em baso en els estudis de Rewald (Rewald, 1982) que fou qui va donar el nom al Postimpressionisme.

He anat recollint diferents fonts com articles, TFGs de distintes universitats, llibres, etc., emprant diversos cercadors i bases de dades, la majoria digitals, que estan al meu abast com la biblioteca de la Universitat de les Illes Balears, el cabib, dialnet, google acadèmic i google art.

Després d'haver organitzat la informació necessària per a formar el marc teòric, he procedit a estructurar la proposta didàctica, que vendria a ser la part més important del treball; aquesta és

composta per uns objectius específics i unes competències que els nens han d'haver assolit al haver acabat aquest projecte, està pensada per a tot l'alumnat, a més, té un apartat d'atenció a la diversitat per a alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu o amb necessitats educatives especials, ja que se'ls faria una adaptació dels continguts a l'hora de treballar-los segons les seves característiques i necessitats, perquè a l'hora de realitzar el treball es sentin en un entorn confortable i tranquil.

Concloent que, aquest treball es basa en donar a conèixer a Van Gogh i com poder tractar qualsevol artista amb els nens. És necessari que els nens des d'edats primerenques comencin a introduir-se en l'educació plàstica i treballin activitats com diu Gallego (2014) que els resultin de gran satisfacció, per a fomentar el seu interès i motivació; desenvolupant la seva personalitat i millorar la capacitat que tenen de relacionar-se amb el seu entorn.

1.4. Estructura i desenvolupament dels continguts

He decidit organitzar el treball en dos capítols. Primerament, trobem el primer capítol que ve a ser el que anomenem marc teòric, l'estat de la qüestió: "Van Gogh i els usos escolars que s'han fet sobre ell i les seves tècniques". Es tracta de fer una síntesi de la vida i obra de Van Gogh per mostrar els coneixements que he obtingut i que a partir d'aquí puc aplicar en el segon capítol. També consta d'un recull de diferents projectes i propostes creades a partir de la idea de treballar a l'artista i d'una recerca bibliogràfica de llibres que s'han escrit sobre l'art de Van Gogh per a treballar amb els infants, els quals podran utilitzar-se llavors a l'aula segons les necessitats de les activitats.

En segon lloc, trobem el següent capítol que ve a ser la proposta didàctica que a part d'establir uns objectius, competències i continguts, es basa en la formació d'unes activitats que es realitzaran durant tot un trimestre per a que els infants aprenguin fent i experimentin amb ells mateixos. Les activitats s'agrupen en dos blocs, encara que, prèviament, els alumnes han de fer una sessió d'investigació on han de fer una recerca per a saber com pinta i que pinta Van Gogh, basant-nos amb el gest, color i la temàtica. Per tant, el primer bloc d'activitats consta de treballar com pinta l'artista mitjançant sessions de dibuixos utilitzant les tècniques que emprava ell i el segon bloc es basa en treballar com pinta, a través dels objectes, els artistes, la natura, els amics i ell mateix.

Finalment, hi ha les conclusions que és un recull general dels punts principals que s'han treballat, dels resultats obtinguts i allò a destacar que crec més rellevant.

2. Van Gogh i l'escola

A aquest apartat es parla de la vida i obra de Van Gogh i fets importants que marcaren una diferència en la seva vida, a més de diferents personatges que varen influenciar-lo. Primerament, es mostra una recerca que engloba el que és més rellevant i, llavors, ja s'aplica la manera de treballar de Van Gogh en el context escolar, on entra en acció el segon apartat que es basa en un recull bibliogràfic de llibres d'art adreçats a infants per a que llavors puguin utilitzar-se per a la formació d'activitats o recerca d'informació.

2.1. Vida i obra de Vincent Van Gogh

Vincent Willem van Gogh va néixer el 30 de març de 1853 i va morir el 29 de juliol de 1890. Va créixer dins una família humil, va ser el major dels sis fills que tingueren Theodorus van Gogh i Anna Cornelia van Gogh. De petit ja anava a l'escola i va anar a diferents internats privats. Després d'aquesta època, en comença una nova on emprèn les ensenyances a l'Acadèmia de La Haya, que fou fundada pel seu oncle Vincent; allà pren contacte amb obres d'art i alguns artistes. (Metzger, R. y Walther, INGO F., n.d., pp.696-700)

La seva producció plàstica està molt lligada a la seva vida, les etapes de la seva evolució van determinades pels seus canvis de residència, ja que al llarg de la seva vida, Vincent ha anat vivint a diferents llocs, sobretot quan comencen a detectar-li la seva malaltia i en diferents moments de la seva vida ha d'estar internat a un manicomi, com Saint-Rémy; destaquem aquesta darrera residència com el lloc on Van Gogh ha arribat a realitzar moltes de les seves obres. Així doncs, la seva obra pot estar articulada en dos períodes, un holandès i un de francès, tenint en compte el seu trasllat a Amberes al 1885, on tanca el període holandès i dona pas a un altre de nou, que vendria a ser el francès, ja que es trasllada a París amb el seu germà el 1886, on allà descobreix la utilització del color. (Club Internacional del Libro, 2009, p.5)

Durant els anys que Van Gogh passa a Holanda, augmenta el seu interès per la pintura; seguint el seu camí de predicador, emprenent la teologia i la creença amb Déu com la seva única salvació i benestar. Tot aquest moment transitori de la seva vida, va fer que visqués moments

de penombra i fam, on el seu germà Theo va haver d'ajudar-lo a subsistir, a més, com a costum, Van Gogh havia deixat d'escriure les cartes que enviava al seu germà. (Metzger, R. y Walther, INGO F., n.d., p.698)

Un cop passats aquests darrers anys, Van Gogh s'instal·la a França amb el seu germà Theo i segueix amb els seus estudis de dibuix, assistint a diferents classes de pintura i ensenyances acadèmiques. Durant aquesta època creix una nova amistat entre ell i Paul Gauguin, on el darrer, és un altre dels artistes a destacar pertanyents al postimpressionisme. (Rewald, 1982) Al cap d'un temps, es trasllada a Arles, on tindran lloc nombroses obres i on durà a terme reproduccions inspirades amb els quadres de Millet, encara que ell mateix les definia com a "traduccions" i no simples còpies. Destacant el descobriment que ressalta gran part de la seva obra, que són les reproduccions a l'aire lliure, on plasma el paisatge que ell observava des del manicomí on havia ingressat feia un temps a causa de la seva malaltia, raó per la qual veiem molts d'oliveres i xiprers. (Metzger, R. y Walther, INGO F., n.d., pp.707-715)

Després de nombrosos atacs a causa de la malaltia que tenia Van Gogh, arriba la tranquil·litat i pensen que està curat. Va passar a pintar jardins, paisatges, camps de roselles i blat, retrats de diferents personatges del seu entorn, com la seva filla, etc. De sobte, un dia recau i es suïcida pegant-se un tir. (Metzger, R. y Walther, INGO F., n.d., p.717)

Van Gogh era una artista que plasmava la realitat del moment, basant-se amb lectures de Zola, Michelet, tendeix a una pintura realista de forta càrrega social; a més, també destaquem dos models com Millet i Daumier. Demostra una llibertat absoluta a l'hora de la utilització del color, destacant que el color en Van Gogh s'allibera de condicionaments tonals de l'il·lusionisme naturalista i es carrega de contingut simbòlic, ja que, a través de cada color intentar expressar els sentiments i les passions humanes, com l'amor (a través del groc), la tristesa, l'esperança... (García, 2009, pp. 4-7)

Juntament amb la seva producció pictòrica, Van Gogh ha deixat un conjunt de 750 cartes, document revelador d'una sensibilitat extraordinària i de les seves aspiracions estètiques. La majoria de les cartes anaven dirigides Theo, el seu germà, el qual va poder fer possible la realització de la seva obra. (Club Internacional del Libro, 2009, p.2)

2.2. Iniciatives escolars vinculades a l'artista

Després d'una recerca, he trobat projectes duts a terme a diferents centres d'Espanya on s'ha realitzat una proposta per a treballar amb l'artista Vincent Van Gogh. Cal dir que és molt extens i he escollit els que més m'han interessat i cridat l'atenció. En el meu cas, proposo una Proposta Didàctica per a segon cicle de Primària, encara que a molts d'aquests projectes s'han aplicat dins aules d'infantil. A més, durant les pràctiques de 4t de carrera vaig proposar un projecte sobre Van Gogh perquè els alumnes estaven descobrint i investigant sobre artistes d'arreu del món; per tant, vaig proposar la representació d'alguns quadres de Vincent, de manera que els infants fessin les seves pròpies reproduccions a partir d'un model.

- El primer projecte del què es parla és "*EL UNIVERSO DE VAN GOGH*" *Unidad Didáctica para Primaria Bilingüe*. Es tracta d'un projecte col·laboratiu per commemorar el 125è aniversari de la mort de Van Gogh. Marín (2015) va dur a terme un programa on podien participar els centres que volguessin, tant a escala nacional com internacional. Els continguts que es plasmen a aquesta proposta són: l'estudi d'algunes obres de Vincent Van Gogh; l'estudi dels contorns, colors, línies i llums; el plànol i la línia; els colors freds, els càlids i els complementaris; anàlisi i síntesi d'una obra pictòrica; comprensió de la descomposició de les formes, destacant el mosaic i el mural; i, explorar els recursos que ofereix la xarxa per a la creació, difusió i estudi de les obres d'art. Pel que fa als objectius, es planteja conèixer l'obra de Van Gogh com a pintor universal; estudiar alguns trets de la seva biografia, obres i tècniques; comprendre la composició d'una obra, on intervenen la llum, el color, la forma, les línies, la proporció i l'equilibri; desenvolupar la capacitat d'observació, creativitat i recerca d'alternatives originals... Aquest projecte és un intent de treballar i conèixer un artista amb profunditat; aporta molta informació i idees per a que es puguin aplicar dins una aula, tenint en compte les capacitats de l'alumnat i les seves necessitats. El que més m'ha cridat l'atenció és que s'hi apliquin diferents dinàmiques, ja que hi ha activitats que s'han de treballar de manera col·lectiva i d'altres de manera individual (*veure annex 1*). Aquest és un blog on s'hi mostren tot tipus d'activitats i resultats duts a terme per a infants de diferents cursos (*veure annex 2*). Vanesa Marín, es la coordinadora del blog d'aquest projecte que anteriorment s'ha estat mencionant i juntament amb la mestra Ana Galindo han anat publicant els resultats que els alumnes varen anar aconseguint.

- L'altre projecte del qual es parlarà és d'un altre blog (¡Mira cómo aprendo!) creat per Alicia Becerra que és mestra d'Educació Infantil i Primària d'un col·legi d'Algesires i a aquest blog proposa tres projectes perquè els alumnes d'Educació Infantil treballin amb tres artistes diferents (Joan Miró, Velázquez i Vincent Van Gogh). El projecte en el que m'he centrat és amb el de Van Gogh, encara que també he consultat els altres dos; la metodologia que s'empra és la mateixa en els tres projectes, la mestra primer crea una presentació *power point* per a contextualitzar la vida i obra de l'artista, que és una bona manera d'introduir-lo, llavors posa vídeos i imatges dels quadres de cada un i finalment, mostra el procés que fan els alumnes amb les diferents activitats que ella proposa. Pel que fa al projecte que estudia a Van Gogh, es tracta d'una proposta trimestral en què es vol profunditzar en el color, la força i la creativitat de l'artista. Becerra (2013) presenta unes activitats: fer una reproducció de “*Els lliris*” utilitzant la tècnica de l'estampació, utilitzant esponges amb la forma d'una flor i es mullen amb pintura púrpura i omplen tota la cartolina de flors, llavors amb un pinzell realitzen línies verticals de color verd per a fer el tronc de la planta (*vegeu annex 3*). El pròxim quadre que es treballa és “*La nit estelada*” utilitzant ceres gruixudes i llavors es cobreix amb tempera aigualida, de manera que els colors siguin més vistosos; a aquest cas els infants no dibuixen lliurement, sinó que tenen una plantilla amb el dibuix del quadre i han de pintar-lo amb les ceres (*vegeu annex 4*). La següent activitat es basa en la creació d'un bodegó, ja que Van Gogh va crear moltes obres amb natura morta; el que fa la mestra es distribuir les taules de l'aula en cercle de manera que enmig hi quedi una taula amb un bodegó de fruites per a que els infants s'inspirin i reproduïxin a paper i llapis el que estan veient amb els seus ulls i perspectiva (*vegeu annex 5*). Llavors, es va seguint el mateix mètode, la mestra proposa una obra i els infants van fent diverses reproduccions amb diferents tècniques i dinàmiques, sigui en grup o individual.
- El següent projecte pertany al Centre Educatiu Concertat Guadalaviar, s'ha creat per alumnes d'educació infantil. Aquest col·legi utilitza la metodologia de treballar per projectes i en aquest cas, m'he centrat en el projecte que han fet sobre Van Gogh. L'objectiu del “*Proyecto Van Gogh*” és iniciar als alumnes d'Infantil en la bellesa de les obres d'art. Es tracta d'un pla de treball, anomenat *Van Gogh pinta de groc*, iniciativa en què participen, de forma cooperativa, els alumnes de quatre i cinc anys del centre. Mitjançant la realització de les activitats que es proposen, volen que els alumnes coneguin a l'artista i les diferents obres que va pintar en diverses èpoques de la seva vida. Així comprenen que hi ha diferents formes d'interpretar les obres i que els pintors intenten transmetre missatges, emocions i estats d'ànim a través d'elles (Centro Educativo Concertado Guadalaviar, n. d.). Des de les diferents Intel·ligències

Múltiples, els infants desenvolupen el seu aprenentatge de manera autònoma i utilitzant diferents eines, el que afavoreix que tots arribin al mateix concepte; treballant quatre intel·ligències (intel·ligència visual-espacial, lògic-matemàtica, musical i intrapersonal). A aquest projecte també hi poden participar els pares, cosa que afavoreix la relació centre-alumne-família. La dinàmica que es duu a terme és que es treballi per grups de 5 i vagin recopilant informació per tal de poder crear un gran mural on s'informi de la vida i obra de l'artista i finalment, poder fer una presentació oral de tot el que han après. Finalment, els infants s'han convertit en pintors i han realitzat la seva pròpia versió de les quatre obres més representatives de Van Gogh (*La nit estelada*, *L'habitació d'Arles*, *Els gira-sols* i *l'Autoretrat*).

- Finalment, aquest projecte el vaig crear jo durant el meu període de pràctiques de 4t del Grau d'Educació Primària. Es va dur a terme a l'assignatura d'educació plàstica al curs de 6è de Primària del Col·legi Santa Isabel. Els alumnes començaven a tractar nombrosos artistes a l'aula de plàstica i vaig voler formar-ne part, en el meu cas era la responsable de la programació d'aquesta assignatura i volia que tractessin un dels artistes del postimpressionisme més coneguts a la història. Es tractava de dur els nens al món pictòric de Van Gogh. En primer lloc, vaig explicar la vida i obra de l'artista i alguna peculiaritat per atreure l'atenció dels nens, tot això a través d'un format *power point* (**vegeu annex 6**) amb una sèrie d'il·lustracions per a que fos més visible per als nens. Seguidament, vaig fer una tria d'obres per a que els alumnes les realitzessin: “El dormitori de Van Gogh a Arles”, “l'Autoretrat” i “La nit estelada”. El projecte va tenir la duració de quatre sessions, ja que la presentació de l'artista i de les seves obres durava una sessió i a més, cada quadre es treballava en una sessió. La primera sessió, “*El dormitori de Van Gogh a Arles*”, fou tot un èxit, els nens estaven molt animats. La tècnica que va utilitzar el pintor per a realitzar el quadre és molt complexa per a nens de 6è de Primària, per això, els vaig ajudar, adaptant el contingut, de manera que poguessin saber el que era un punt de fuga i com es dibuixava. Una vegada ja tenien tots la base per començar el quadre, tot va ser molt fluid. L'aspecte a destacar és que els nens personalitzaren el quadre i ho feren de la temàtica de la seva habitació, però amb el model de Van Gogh (**vegeu annex 7**). La segona sessió, “l'Autoretrat”, va ser molt divertida; la meva idea principal era que ells mateixos es retratessin, però finalment ho vaig adaptar, pensant que tindrien més facilitat si reproduïssin al seu company de taula (tenint en compte que s'asseien en parelles)(**vegeu annex 8**). La tercera sessió, “La nit estelada”, estava preparada perquè es realitzés a la darrera setmana de desembre (18 de desembre), per aprofitar que ja arribava el Nadal, l'objectiu es centra en deixar als infants que fessin creació lliure, però influenciats pel quadre i alhora tinguessin en compte la temàtica de

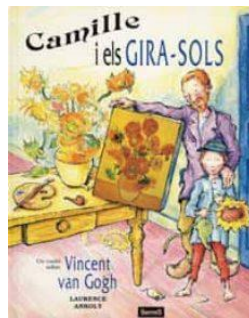
Nadal per afegir detalls dins la seva reproducció. Per tant, amb aquest projecte els infants varen aprendre a realitzar diverses tècniques que no coneixien, varen descobrir un pintor i aconseguiren treballar en cooperació, perquè tots s'ajudaven amb el que necessitaven.

Si analitzem aquest conjunt de projectes, observem que tots segueixen el mateix esquema, introducció teòrica de la vida i obra de l'artista i llavors es fa una aplicació pràctica a partir de la reproducció de diferents obres i tractament de diverses tècniques. Encara que, hi ha algunes activitats que es podrien millorar; en la proposta d'Ana Galindo, quan converteix la Nit Estelada en una làmina per a acolorir, aquesta es transforma en una activitat poc formativa i molt esquemàtica, en què els infants han de seguir aquell patró per pintar. Pel que fa a la proposta d'Alicia Becerra és molt correcte que els faci dibuixar a partir de natura morta perquè no hi ha millor manera de què els infants dibuixin un objecte a partir de la realitat, però els fa fer una estampació amb unes plantilles que no han creat els infants i que a més, les formes que representen són tulipes, que no tenen res a veure amb el que és el quadre a la realitat, que són lliris; a aquest cas els infants haguessin pogut realitzar ells mateixos les formes de les flors amb les esponges i així els dibuixos no haurien estat tan homogenis i es podria haver aconseguit una heterogeneïtat en els dibuixos de cada infant. El que vull donar a entendre amb aquestes crítiques constructives és que es veu clarament l'esquematisme típic de les escoles d'Educació Primària, en el que deixen enrere la creació lliure de l'infant i es centren en que segueixin uns estereotips iguals per a tots. El meu objectiu al crear la Proposta Didàctica és aconseguir que els alumnes aprenguin a crear les seves pròpies reproduccions, a treballar de manera autònoma i en grup, a més de conèixer a Van Gogh íntegrament i poder gaudir de les seves tècniques i del tipus de temàtica que ell reproduïa.

2.3. Recull de llibres d'art de Van Gogh adreçats a infants

Els llibres són una bona opció per a introduir un artista als infants, avui en dia el seu ús als centres escolars ha minvat a causa de l'aplicació i utilització de les noves tecnologies a la societat. Tant els llibres com les tecnologies poden complementar-se, de manera que els infants treballin diferents aspectes de l'artista i alhora conjuguin el món de l'art amb el de la lectura. Seguidament es mostra un recull de llibres que parlen de Vincent Van Gogh o de la seva època històrica, plasmant la seva biografia a través d'històries divertides, treballant obres de l'artista en profunditat, recreant obres pictòriques, inspirant-se en els sentiments que reflecteix l'artista a les seves obres...

➤ CAMILLE I ELS GIRA-SOLS de Laurence Anholt

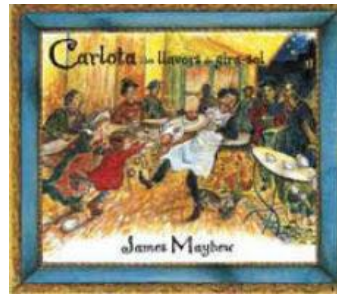
Camille i els Gira-sols, és un llibre il·lustrat que està basat en un episodi real de la vida del pintor Vincent Van Gogh. Algunes de les il·lustracions d'aquest volum (especialment dirigit a infants que els hi agrada l'art o les històries), són reproduccions de les obres d'aquest artista holandès. Narra l'amistat entre un pintor que mai va conèixer la fama i un nen, Camille, al que l'artista li demostra estima i agraïment retratant-lo juntament amb tota la seva família. Al costat d'aquells retrats, apareix el quadre dels gira-sols, les flors que Camille li va regalar al pintor, suposant també unes de les catorze obres pictòriques més importants de la història. Gràcies a ella, després de la mort de Van Gogh, fou que la seva obra comencés a rebre admiració. (Anholt, 2005)

➤ CARLOTA DESCOBREIX ELS IMPRESSIONISTES de James Mayhew

Aquest pertany a un conjunt de llibres que narren diverses històries i aventures de Carlota. El llibre de “Carlota descobreix els impressionistes” tracta de què arriba el dia de l'aniversari de l'àvia de la Carlota i visiten plegades un museu. Van observant obres i parlen de les diferents obres d'artistes com Monet, Renoir o Degas. D'aquesta manera, el llibre va mostrant diversos quadres i els seus protagonistes; així, fa que els infants, d'una manera divertida, coneguin obres importants del moviment impressionista. (EL PAÍS. Libroteca, n.d.)

➤ CARLOTA I LES LLAVORS DE GIRA-SOL de James Mayhew

Aquest llibre pertany al conjunt de llibres que s'ha anomenat a l'anterior llibre. Aquest cop es centra en un sol artista, Van Gogh, encara que prenen el protagonisme un total de cinc quadres famosos del postimpressionisme. La història també transcorre en un museu i tracta de què la Carlota vol agafar unes llavors de gira-sol del quadre de Van Gogh, però fa caure el gerro sense voler i les flors queden escampades pel terra del museu. A aquest moment, els quadres reviu i rep ajuda d'una nena d'un quadre veí. (Mayhew, 2005)

➤ CADA CUADRO CON SU CUENTO de Juan Ramón Brotons

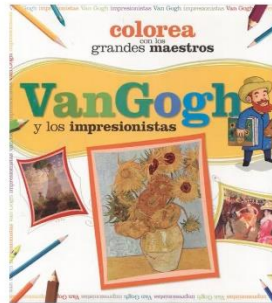

És un llibre que apropa de manera atractiva i didàctica l'art als nens. Un recorregut per la història de la pintura, els seus protagonistes, obres i tècniques. Treballant diferents quadres i al costat de cada un, el lector trobarà un conte, dades sobre l'artista i l'època, i curiositats i propostes per aprofundir i desenvolupar la creativitat. Veiem artistes com Leonardo da Vinci, Van Gogh, Kandinsky, Dalí o Picasso, amb els quals el lector s'acostarà al món de l'art. A més de contes per llegir, hi ha propostes per posar-se a prova i desenvolupar la creativitat. (ANAYA, n.d.)

“Cada cuadro con su cuento” va acompanyat d'una guia didàctica per als mestres, anomenada projecte de lectura, en el que defineix els termes bàsics de l'art (aquarel·la, collage, estampat...); t'aporta material extra, mencionant diversos llibres d'història de l'art, pel·lícules i diverses webs que poden ajudar a l'hora de treballar aspectes de l'art; i finalment, hi ha un

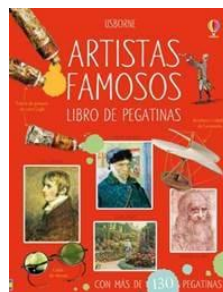
recull d'activitats per a treballar les Intel·ligències Múltiples de Howard Gardner. (Brotons, 2013, pp. 6-58)

➤ VAN GOGH Y LOS IMPRESIONISTAS de Carles Muñoz Miralles

Aquest llibre remarca que els artistes han après a crear copiant les obres d'autors que han volgut collir exemple. Aquesta col·lecció intenta treure un profit didàctic a una de les activitats que més motiven als infants, que és pintar figures. Per tant, és un llibre sense text i està replet d'obres d'art de Van Gogh i els impressionistes, que necessiten als infants perquè els hi posin color. (Muñoz, 2012)

➤ ARTISTAS FAMOSOS de VV. AA.

És un llibre d'il·lustracions i adhesius en el que es mostra la vida i obra dels artistes més coneguts per tot el món. Està replet d'informació i estructurat d'una manera per a cridar l'atenció dels infants. Hi destaquen artistes com Van Gogh, Dalí, Monet, Warhol i molts més. (VV.AA., 2014) Aquest llibre és diferent dels que s'han vist fins ara, però penso que és un bon recurs per a que els nens coneguin diferents artistes i a la vegada ho trobin divertit.

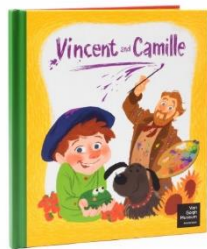
➤ VAN GOGH: LOS SENTIMIENTOS DE UN GRAN ARTISTA de Violeta Monreal

Com diu Monreal (2014), aprendre i gaudir mirant i reproduint imatges és tan important com llegir i gaudir de la literatura. Els artistes són models i herois. La seva forma de treballar i les seves qualitats són exemples per canviar el món a través del talent. Aquest llibre t'aproxima a Vincent Van Gogh i a la seva obra des del concepte dels sentiments, perquè es perdi la por a "no entendre" l'art. De manera que els infants puguin observar, reflexionar i donar la seva opinió; arribant a crear un ambient crític i reflexiu entre tots.

A més, a part d'aquest llibre trobem una col·lecció de tres llibres, on cada un tracta tres pintors (El Greco, Van Gogh i Miró) que té com a objectiu ensenyar que l'art es pot aprendre de manera espontània, promovent la creativitat i la reflexió.

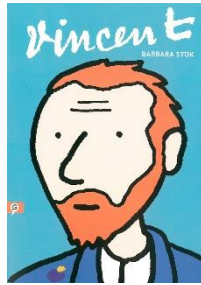
➤ VINCENT Y CAMILO de René van Blerk

Aquest llibre pertany a l'editorial del Museu de Van Gogh d'Amsterdam, per tant és una edició original que està escrita en anglès, encara que més endavant s'han anat fent traduccions; però estar bé aprofitar-ho per així poder realitzar una sessió transversal.

Els protagonistes del llibre són Vincent (un artista que viu en una petita casa groga i pinta amb tots els colors de l'arc de Sant Martí) i Camille, s'explica la seva història d'amistat i les aventures que viuen ells dos. (Van Blerk, 2015)

➤ VINCENT de Barbara Stok

Com diu l'escriptora del llibre Stok (2017), "*Vincent*" es concentra en un període crucial de la vida del pintor, concretant els dos anys que va passar a Arles. Durant aquest breu i intens període, Van Gogh, fascinat amb la llum i el paisatge, aspira a fundar una colònia d'artistes, un refugi on ell i els seus amics de París puguin viure i treballar. Però, a causa de les repetides crisis de salut mental, que el deixen confós i debilitat, i a un altercat amb Gauguin després del qual es produeix el dramàtic incident de l'orella, aquest somni no arriba a convertir-se en realitat. Durant els moments més difícils i emocionalment turbulents que segueixen, té el suport incondicional de Theo. Barbara Stok converteix les experiències d'aquest gran mestre del segle XX en una història atemporal sobre la passió i l'autenticitat.

3. Proposta Didàctica: La màgia de Van Gogh

Prèviament a l'aplicació i utilització d'aquesta Proposta Didàctica s'ha de dur a terme una fase preliminar, en la que s'ha d'investigar i analitzar el centre i les seves característiques, així com el seu alumnat; de manera que, el procés d'ensenyança-aprenentatge pugui adaptar-se de manera dependent de les necessitats que es requereixin.

3.1. Presentació

Aquesta Proposta Didàctica s'anomena "*La màgia de Van Gogh*" perquè es centra en treballar l'artista mitjançant la composició, el color, la tècnica, la creativitat... En certa manera es deixarà florir dins una aula un entorn de gaudi artístic. A més, totes les activitats conformaran l'estructura que Eisner (1995) va utilitzar a les propostes didàctiques d'art, per tant, parlem de dominis crític, cultural i productiu.

Pel que fa a la durada d'aquesta proposta, serà trimestral per poder aprofundir en tots els aspectes i així els alumnes puguin tenir un procés d'aprenentatge complet. Per tant, es

distribuirà al llarg de 12 setmanes amb les 12 activitats planificades, ja que cada setmana consta d'una hora d'Educació Artística; encara que, es pot tenir en compte que hi ha centres on les hores d'Educació Artística són majors i poden realitzar aquesta proposta en menys temps.

Va dirigida a segon cicle d'Educació Primària, concretament el curs de 5è de Primària. I la seva finalitat és engrandir el vocabulari artístic dels infants a partir de l'estudi d'un artista, en aquest cas Van Gogh. Es treballarà, concretament, amb els continguts del **Bloc 2. Expressió artística**.

3.2. Objectius

A partir de la programació, coordinació, planificació i seqüenciació de les activitats del treball, s'han d'arribar a assolir els següents objectius. N'hi ha uns que són generals, ja que són extrets del currículum de Segon Cicle d'Educació Primària i uns altres que són els específics, que els alumnes adquiriran gràcies a la realització de les activitats d'aquesta proposta en concret.

- Objectius generals:

- Viure amb les diferents produccions artístiques i gaudir-ne.
- Conèixer, valorar, gaudir i respectar les diferents manifestacions artístiques del patrimoni cultural propi de les Illes Balears i d'altres indrets del món.
- Mantenir una actitud activa i positiva que estimuli la percepció, la imaginació, la indagació i la sensibilitat i que permeti forjar un gust propi.
- Desenvolupar una actitud d'autoconfiança i de respecte a la producció artística personal i aliena, i promoure capacitats de diàleg per rebre i expressar crítiques i opinions constructives.
- Planificar i fer produccions artístiques, individualment o cooperativa, assumint diferents rols i col·laborant en la resolució dels problemes que vagin sorgint per aconseguir un producte final satisfactori.
- Participar en situacions de contacte directe amb les obres plàstiques i conèixer algunes de les professions dels àmbits artístics, actuant de manera correcta i respectuosa i evitant actituds estereotipades o que impliquin discriminació.

- Objectius específics:

- Realitzar una recerca d'informació sobre la vida i obra de Van Gogh.
- Tractar amb les diferents temàtiques que utilitzava Van Gogh (objectes, natura...).
- Aprendre a treballar de manera cooperativa.
- Manifestar els sentiments i emocions a partir de l'art.

- Realitzar un aprenentatge per descobriment.
- Conèixer diferents tècniques pictòriques.
- Aprendre a utilitzar diferents materials o utensilis perquè puguin crear les seves pròpies produccions.
- Treballar la composició.
- Ampliar el vocabulari artístic.

3.3. Competències

Pel que fa a les competències s'entén que ajuden a saber com i perquè ha d'aprendre l'infant. Segons el document de Generalitat de Catalunya d'Educació artística (2016), en l'elaboració de les competències bàsiques en l'àmbit artístic entren en joc tres dimensions, la dimensió de la percepció, comprensió i valoració; la dimensió d'interpretació i producció; i, la dimensió d'imaginació i creativitat. El fet de què es divideixi en aquestes dimensions permet que es tracti amb més profunditat dins l'àmbit artístic i hi hagi unes competències que només s'utilitzin dins aquest i no com és el cas del currículum de les Illes Balears en el qual s'exposen les mateixes set competències clau que s'utilitzen per a totes les assignatures, adaptades segons les necessitats i continguts d'aquestes.

Les competències que es veuran a la llarga d'aquesta Proposta Didàctica són:

- Dins la dimensió de percepció, comprensió i valoració: Mostrar hàbits de percepció conscient de la realitat visual de l'entorn natural i cultural; utilitzar elements bàsics dels llenguatges visual i corporal i estratègies per comprendre i apreciar les produccions artístiques; comprendre i valorar elements significatius de la contemporaneïtat artística.

Les competències d'aquesta dimensió fan que una persona adopti una actitud activa i conscient davant de les realitats visuals i sonores existents a l'entorn natural i cultural. Gràcies a elles l'infant comprèn i experimenta el món que l'envolta i és capaç de valorar i gaudir dels aspectes estètics que en formen part. La persona competent pot participar, així, de manera activa i creativa del patrimoni artístic i pot submergir-se en els diversos vessants de la contemporaneïtat artística. (Generalitat de Catalunya, 2016)

- Dins la dimensió d'interpretació i producció: Emprar elements bàsics del llenguatge visual amb tècniques i eines artístiques per expressar-se i comunicar-se.

Les competències d'aquesta dimensió permeten que una persona s'expressi, interpreti, es comuniqui i gaudeixi utilitzant el llenguatge artístic. D'aquesta manera, quan l'infant les hagi assolit, podrà compartir sentiments, idees i experiències a partir de la realització de produccions artístiques. (Generalitat de Catalunya, 2016)

- Dins la dimensió d'imaginació i creativitat: Improvisar i crear amb els elements i recursos bàsics dels diferents llenguatges artístics; dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.

Les competències d'aquesta dimensió es relacionen amb la imaginació i la creativitat, que són qualitats essencials al gènere humà i que es poden desenvolupar i aprendre. Pels àmbits en què es troben les arts, les seves accions d'aprenentatge no són rígides i no hi ha solucions preestablertes i úniques; són una bona base per formar individus flexibles i tolerants, qualitats que es tenen molt en compte actualment en la societat. (Generalitat de Catalunya, 2016)

3.4. Continguts

Segons Fingermann (2010), existeixen diferents tipus de continguts:

- Conceptuals: són aquells conceptes que l'alumne ha de comprendre i incorporar a la seva estructura mental de manera significativa perquè el seu aprenentatge sigui complet i es mantingui a llarg termini a la memòria.
- Procedimentals: són les eines que ha d'incorporar l'alumne per recollir els conceptes, descobrir, relacionar, entendre i aplicar-los. També s'han d'aprendre de manera significativa i responen a la qüestió de com aprendre; ens referim a les eines que s'usen en el procés d'ensenyança-aprenentatge.
- Actitudinals: es refereixen a la formació d'una acció positiva segons les valoracions de la societat en la que es viu, motivant a l'alumnat a modelar una personalitat que prefereixi per exercir conductes desitjables que siguin de profit per ell mateix i per a la societat. No es poden imposar, s'han d'acceptar amb convicció.

Els següents continguts que es treballaran pertanyen al **Bloc 2. Expressió artística** del currículum de segon cicle d'educació Primària de les Illes Balears:

- Indagació sobre les possibilitats plàstiques i expressives d'elements naturals i artificials.

- Recerca de les possibilitats del color (contrasts, variacions i combinacions) mesclant diverses classes de pintura i apreciament dels resultats sobre diferents suports.
- Aplicació de colors (complementaris, oposats i tonalitats) de forma intencionada; tenint en compte que Van Gogh utilitzava molt els colors complementaris, com són el blau i el taronja.
- Construcció d'estructures i transformació d'espai utilitzant els conceptes bàsics de composició, equilibri i proporció.
- ResPECTE i valoració de les pròpies produccions artístiques i de les dels altres.
- Plasmació oral i/o escrita del procés de creació de les pròpies composicions.
- Planificació i elaboració d'un esbós a partir d'una idea original i creativa. (Important a l'explicació de les activitats)

3.5. Metodologia

Dins aquesta unitat didàctica es pretén treballar de forma que es dugui a terme un aprenentatge crític, cooperatiu i col·laboratiu, on tots els alumnes participen de forma activa i cada un té un paper important. A més, a les tres primeres sessions es treballa per grups, però generalment es treballa individualment, ja que cada alumne fa la seva creació, encara que es té en compte que els alumnes s'asseguin per grups, per crear un clima còmode a l'aula, potenciant la inclusivitat dins la mateixa i assegurar, d'aquesta manera, l'aprenentatge dels alumnes NEE. L'aprenentatge cooperatiu és una metodologia que té el seu gran potencial en el treball socialitzador entre l'alumnat: fomenta el diàleg i la socialització de l'alumnat, així doncs, aquest potencial pot ser aprofitat pel professorat per incloure-ho en els seus processos de reflexió sobre les sessions i la programació. (Martín, Martín & Mayo, 2014)

L'aprenentatge cooperatiu afavoreix una gran quantitat d'aspectes en l'alumnat en l'àmbit social i individual que repercuteix en un augment dels seus aprenentatges. Aquestes millores estan produïdes per la participació igualitària en la qual es basa l'aprenentatge cooperatiu i que és una de les bases de l'èxit en l'alumnat per aconseguir els seus objectius acadèmics. La participació igualitària suposa que hagi d'existir un diàleg constant entre companys, aconseguint que aquest aprenentatge millori les habilitats socials i les relacions interpersonals.

Els factors que afavoreixen el desenvolupament de les situacions comunicatives són: l'espai, el temps, els tipus d'agrupaments, el paper del mestre i les possibles dinàmiques dins el grup classe.

- **Espai:** L'escenari principal serà l'aula, espai on els alumnes hi estan habituats i no és un lloc desconegut on no puguin estar còmodes. La classe ja està distribuïda per grups

i col·locada a punt per poder fer activitats grupals. Cal esmentar que en el cas de què el centre tingués aula de plàstica, l'ideal seria poder utilitzar-la, però si és possible, que els alumnes es distribuïssin igual, de manera grupal.

- **Temps:** És una proposta didàctica a la que s'hi dedicaran unes determinades sessions (12 sessions d'una hora cada una), dedicades a què els alumnes puguin experimentar i contemplar tot el que treballaran.
- **Agrupaments i dinàmiques:** A l'aula de plàstica s'hi poden dur a terme activitats de tot tipus, manipulatives, expressives, tècniques, però sobretot pràctiques. S'hi troben diversitat de situacions comunicatives, on cada situació necessita un tipus diferents d'actuació i treball, per la qual cosa la distribució de l'espai pot ser flexible. Durant les sessions dedicades al treball d'investigació, es faran activitats grupals; i, durant les sessions restants el treball serà individual, per tal de valorar la capacitat de treball de l'alumne en cada cas. A més, les activitats en petit grup permeten una millor observació per part del mestre, afavoreix a que l'alumne aprengui a construir el seu coneixement a través d'idees compartides i aprenen a exercitar un aprenentatge per a la vida en societat.
- **Paper del mestre:** durant les activitats, el mestre ha de procurar crear un clima de confiança i seguretat als alumnes per tal de crear una dinamització de la sessió. El mestre, a més, ha d'assegurar la comprensió i expressió, assolint el paper d'interlocutor quan sigui necessari, corrector i ajudant. Durant la pràctica de les activitats, el mestre es dedica a observar, a recollir dades, que posteriorment s'utilitzarà per aconsellar a l'alumnat i guiar-los per al desenvolupament d'altres activitats.

3.6. Materials i recursos

Es necessiten diversos recursos materials per a la realització de les activitats. Primerament, es necessiten ordinadors i accés a internet per a la recopilació d'informació en grup a la sessió d'investigació, a més, se'ls hauria de proporcionar als alumnes algunes fonts fiables per a que les explorin. També es poden utilitzar alguns llibres que parlen sobre la vida i obra de Van Gogh.

És essencial que les activitats es realitzin a l'aula ordinària, encara que seria més profitós i còmode si es poguessin realitzar a una aula expressament per a la realització d'activitats

plàstiques, per no haver de preocupar-se dels materials que no s'utilitzen a l'assignatura. A més, també és de gran ajuda que a l'aula hi hagi un projector per a poder explicar de manera visual les activitats de cada sessió.

Pel que fa als materials que es necessiten a cada activitat s'explicarà al següent apartat, encara que necessitaran material de dibuix (llapis, full de dibuix dinA 3, goma...), cartolines negres per als visors, cartons, guaix (tots els colors possibles), aquarel·les, pinzells de diferents mides, imatges de les obres de Van Gogh, etc.

3.7. Descripció de les sessions

El desenvolupament de les sessions es divideix en tres apartats; el primer apartat (**BLOC 1. SESSIONS D'INVESTIGACIÓ**) es basa en realitzar 3 sessions d'investigació per a què els alumnes puguin tenir una idea general de Vincent Van Gogh, tenint en compte dos grans conceptes, “com” i “què” pinta Van Gogh; el segon apartat engloba tot un bloc que s'haurà treballat a l'anterior sessió, que és **BLOC 2. COM PINTA VAN GOGH**, en el que es dona importància en el gest i el color que utilitza l'artista; el tercer apartat que és el **BLOC 3. QUÈ PINTA VAN GOGH**, fent especial referència a la temàtica de les seves obres; i, finalment, hi haurà una darrera sessió que es basarà en fer creació lliure.

A continuació es descriuen les 12 sessions plantejades, indicant el material necessari, els seus continguts (domini cultural, productiu i crític), el desenvolupament de cada activitat i la seva finalitat.

BLOC 1: SESSIONS D'INVESTIGACIÓ	
Sessió 1: Visualització d'obres i pluja d'idees	
MATERIAL	Aula: pissarra digital, projector, ordinador.
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: Percepció dels objectes i formes.</p> <p>Domini crític: Van Gogh i les seves obres.</p>
DESENVOLUPAMENT	El mestre haurà preparat una sèrie d'imatges amb ajuda del Google art (<i>veure annex 9</i>) que exposarà a l'aula, per a que els alumnes les observin i voluntàriament vagin dient que els hi transmeten aquells quadres, fent un <i>brainstorming</i> . Llavors, presentarà el seu autor, Van Gogh, a través d'una presentació Power Point (<i>veure annex 6</i>) on s'expliqui breument

	la seva vida i obra. Per acabar la sessió, en un temps limitat, és realitzarà un debat on entri en joc la primera impressió que tenien de l'artista abans de saber la seva vida i obra i la que tenen després de l'explicació del mestra/a.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Conèixer la vida i obra de Van Gogh. · Treballar el sentit crític de cada infant. · Realitzar un debat crític.

Sessió 2: Com pinta Van Gogh?

MATERIAL	<p>Aula: pissarra digital, projector, ordinadors portàtils (si el centre pot accedir a aquest material).</p> <p>Estudiant: quadern, llapis, retoladors i llapis de colors.</p>
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: Percepció dels colors.</p> <p>Domini crític: Van Gogh, tècnica i color.</p>
DESENVOLUPAMENT	Els alumnes per grups han de realitzar una sessió d'investigació sobre la tècnica que utilitzava l'artista i quins són els colors que hi destaquen a les seves obres, per tant, hi haurà grups d'infants que es dedicaran a la recerca d'informació sobre la tècnica i d'altres que ho dedicaran només als colors. Tindran al seu abast ordinadors portàtils per aconseguir informació i també llibres per a infants que parlin de Van Gogh. Llavors, amb tota la informació recaptada han d'exposar-la amb un pòster realitzat amb l'ordinador, on s'exposin els trets importants; de manera que els uns amb els altres s'ho expliquin.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Treballar en equip. · Fomentar la metodologia cooperativa. · Introduir com pinta Van Gogh.

Sessió 3: Què pinta Van Gogh?

MATERIAL	<p>Aula: pissarra digital, projector, ordinadors portàtils (si el centre pot accedir a aquest material), cartolines dinA 3.</p> <p>Estudiant: quadern, llapis, retoladors i llapis de colors.</p>
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: Temàtica de les obres que es treballen (natura morta, objectes...).</p> <p>Domini crític: Van Gogh i les temàtiques que utilitza.</p>

DESENVOLUPAMENT	Els alumnes per grups han de realitzar una sessió d'investigació sobre les diferents temàtiques que abracen les reproduccions de Van Gogh; ens centrem en els objectes, la representació d'artistes, la natura, els amics i ell mateix (l'autoretrat); s'han de distribuir les temàtiques per grups, de manera que cada grup treballi una temàtica diferent. Tindran al seu abast ordinadors portàtils per aconseguir informació i també llibres per a infants que parlen de les obres de l'artista. Llavors, amb tota la informació recaptada han d'exposar-la amb un pòster realitzat amb l'ordinador, on s'exposin els trets importants.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Treballar en equip. · Fomentar la metodologia cooperativa. · Reconèixer les temàtiques utilitzades per Van Gogh.

BLOC 2: COM PINTA VAN GOGH?

Sessió 4: La línia

MATERIAL	Estudiant: paper, llapis, goma.
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: Món abstracte.</p> <p>Domini productiu: Construcció d'estructures abstractes. Tenint en compte el traç, utilitzant el llapis.</p> <p>Domini crític: Van Gogh i la línia.</p>
DESENVOLUPAMENT	Van Gogh dibuixava a través de trames creuades, a voltes d'espitals i diferents traçades els seus quadres, per tant, aquesta sessió es basa en realitzar un taller abstracte on hagin d'expressar quatre dels sentiments que més sovint sentin a través de la línia, de manera que només a través del llapis expressin un sentiment, tenint en compte la quantitat de línies que fan, els moviments, etc.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Expressar sentiments. · Treballar la línia. · Expressió de sentiments a través de la línia. · Realitzar figures abstractes.

Sessió 5: El color

MATERIAL	<p>Aula: guaix, pinzells.</p> <p>Estudiant: 4 làmines rectangulars de cartró i paper de diari.</p>
-----------------	--

CONTINGUTS	<p>Domini cultural: Expressió dels sentiments a través del color.</p> <p>Domini productiu: Representar quatre sentiments a través de diferents colors i associar color i llum amb emoció.</p> <p>Domini crític: Van Gogh, ús del color.</p>
DESENVOLUPAMENT	Els alumnes han de dur quatre làmines de cartó retallades de manera rectangular i han de representar dins cada una, un sentiment que sentin habitualment (alegria, tristesa, ira...). El color s'aplicarà amb el pinzell, encara que també es pot fer ús de l'aigua i treballar diferents traçades.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Aprofundir en l'ús dels colors i l'aspecte expressiu del traç. · Percebre les relacions. · Treballar la composició.

BLOC 3: QUÈ PINTA VAN GOGH?

Sessió 6: Van Gogh i els objectes

MATERIAL	Estudiant: paper, llapis, goma, llapis de color, visor de color negre i rams de flors.
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: El món dels objectes i realisme visual.</p> <p>Domini productiu: Construcció d'estructures i transformació d'espai utilitzant els conceptes bàsics de composició, equilibri i proporció. Tenint en compte el traç, utilitzant els llapis de colors.</p> <p>Domini crític: Clara Peeters, la natura morta. (<i>veure annex 10</i>)</p>
DESENVOLUPAMENT	Els alumnes han de dur diferents flors (mínim 3) on s'hi pugui apreciar el seu tronc i la flor en sí; és opcional si algun alumne vol dur un gerro per afegir a la seva composició. Seguidament, hauran de formar una composició amb aquestes i servint-se del visor com a enquadrament, dibuixaran una natura morta.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Assajar nous enquadraments. · Percebre els espais. · Representar contorns. · Observar superposicions. · Aprendre a contrastar els seus esquemes gràfics. · Crear composicions d'objectes

Sessió 7: Van Gogh i els artistes

MATERIAL	<p>Aula: pissarra digital, projectador, ordinador, paper de dibuix, pinzells, aquarel·la.</p> <p>Estudiant: llapis, goma i paper de diari.</p>
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: Percepció de la natura i esquematisme del cos humà.</p> <p>Domini productiu: Percepció de la composició, dels espais i de la juxtaposició. Tenint en compte l'ús dels llapis de colors i el traç.</p> <p>Domini crític: Millet, el realisme.</p>
DESENVOLUPAMENT	<p>Millet fou un gran model a seguir per a Van Gogh i en conseqüència les primeres reproduccions de l'artista foren influenciades per les obres de Millet. El que es pretén per realitzar aquesta activitat és que els alumnes reproduïxin una obra de Millet, "Les Segadores" de manera personal, mantenint l'obra. El mestre abans de començar a realitzar la pràctica ensenyarà als alumnes el quadre de Millet.</p>
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Conèixer altres obres que no pertanyin al postimpressionisme. · Tractar altres autors. · Treballar les proporcions del cos humà.

Sessió 8: Van Gogh i la natura

MATERIAL	<p>Aula: guaix, paper de dibuix, pinzells.</p> <p>Estudiant: llapis, goma i paper de diari.</p>
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: El món de la natura.</p> <p>Domini productiu: Percepció dels contorns en l'escorç i la massa; la percepció de les relacions en la proporció. Tenint en compte l'ús del color, el traç i la composició.</p> <p>Domini crític: Van Gogh i els paisatges.</p>
DESENVOLUPAMENT	<p>Moltes de les obres de Van Gogh tracten la temàtica de la natura, des dels <i>Gira-sols</i>, l'<i>Ametller en flor</i>, fins als nombrosos xiprers que apareixen a moltes de les seves reproduccions. L'activitat es basa en què el mestre durà els alumnes a un lloc que estigui a l'aire lliure (com pot ser una visita a un camp on hi hagi diferents tipus d'herbes i arbres) i ells han de crear una composició on es plasmï aquell paisatge; utilitzant</p>

	primer el llapis i llavors donar color quan siguin a l'aula utilitzant el guaix.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Experimentar noves composicions. · Exercitar l'observació dels matisos de la natura. · Representar un paisatge. · Exercitar l'ús del pinzell i les tècniques aquoses.

Sessió 9: Van Gogh i els amics

MATERIAL	<p>Aula: pissarra digital, projector, ordinador, paper de dibuix.</p> <p>Estudiant: llapis, llapis de color i goma.</p>
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: Percepció dels objectes a través de persones.</p> <p>Domini productiu: Percepció de la composició, dels espais i de la juxtaposició. Tenint en compte l'ús dels llapis de colors i el traç.</p> <p>Domini crític: Van Gogh, retrats d'objectes personificats.</p>
DESENVOLUPAMENT	Van Gogh és famós pels retrats d'objectes els quals representen a una persona. El que es farà a aquesta activitat, és que per parelles es retratin l'un amb l'altre; de manera que els alumnes han de dibuixar un objecte que representi als seus companys i han d'utilitzar els colors que els defineixen.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Treballar els retrats. · Veure que no hi ha un perquè sempre retratar a una persona amb la seva forma humana. · Tractar els sentiments. · Relacionar els colors.

Sessió 10: Van Gogh, ell mateix

MATERIAL	<p>Aula: guaix, paper de dibuix, pinzells, miralls.</p> <p>Estudiant: llapis, goma, paper de diari i mirall de casa.</p>
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: L'autoretrat.</p> <p>Domini productiu: Percepció dels contorns en l'escorç; la percepció de les relacions en la proporció. Tenint en compte l'ús del color, el traç i la composició.</p> <p>Domini crític: Van Gogh i l'autoretrat.</p>

DESENVOLUPAMENT	Els alumnes s'han d'autoretratar, amb ajuda d'un mirall que portin de casa (utilitzant de referència la tècnica que utilitzava Van Gogh). Es basa en què el mestre explicarà les proporcions generals que ha de tenir un dibuix d'un retrat i els alumnes ho realitzaran. Pel que fa a l'ús del color, s'utilitzarà la utilització del blau i el seu color complementari, el taronja. El mestre també mostrarà alguns autoretrats de l'artista.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Aplicar colors primaris amb complementaris. · Tractar una de les tècniques utilitzades per Van Gogh amb ajuda d'un mirall. · Treballar les proporcions de la cara humana. · Veure l'autoretrat.

Sessions 11 i 12: Creació lliure i posada en comú

MATERIAL	Estudiant: lliure elecció.
CONTINGUTS	<p>Domini cultural: Creació lliure i expressió de la seva pròpia identitat.</p> <p>Domini productiu: Es té en compte l'ús del color, el traç i la composició.</p> <p>Domini crític: Van Gogh i temàtica a elecció.</p>
DESENVOLUPAMENT	Es deixarà als alumnes fer creació lliure a partir dels continguts treballats a les anteriors sessions. Poden elegir la temàtica que més els hi agradi. Una vegada que hagin acabat la producció de l'obra, hauran d'exposar-la de manera voluntària i explicar el seu significat.
FINALITAT	<ul style="list-style-type: none"> · Tractar el domini crític. · Prendre consciència del seu propi procés d'aprenentatge. · Exposició de la seva pròpia obra. · Plasmar de manera oral i/o escrita del procés de creació de les pròpies composicions.

3.8. Temporalització

La temporalització de les anteriors sessions és molt simple, cada sessió es realitzarà durant una hora lectiva, la que pertoca a cada assignatura per dia/setmana de l'horari del centre; menys les sessions 2 i 3 que es necessitarà una hora extra, i la sessió 8 que es necessitaran dues hores (una per anar al camp i l'altre per poder acabar el paisatge a l'aula). Encara que, també es té en compte que a l'hora de dur-ho a la pràctica, el/la mestre/a anirà veient si realment les sessions ocupen el temps que pertoqueu o s'ha d'augmentar la durada o potser s'ha de disminuir; amb

això es vol dir que la programació ha de ser flexible i adaptada a les necessitats i ritme dels infants.

3.9. Atenció a la diversitat

Dins una aula ens trobarem una múltiple pluralitat de situacions i com a docents n'hem de prendre consciència, tenint present que els nostres alumnes han d'aprendre junts a l'aula, encara que les característiques personals culturals o socials siguin diferents; aquest és un principi que s'ha de tenir sempre en compte, la igualtat. (Moreno, 2009)

Cada un dels nens presents a l'aula té un ritme d'aprenentatge únic, per tant les seves necessitats, interessos i motivacions seran diferents a cada infant. Per aquesta raó qualsevol docent ha de tenir una sèrie d'estratègies que ajudin al seu alumnat a adquirir els continguts planificats. A més es poden adaptar els continguts, objectius, criteris d'avaluació, materials i temps segons les necessitats de cada un.

Pel que fa a l'adaptació de les sessions, tenint en compte el tipus d'alumnat, hi pot haver més suport visual; a les sessions on els alumnes hagin d'expressar una opinió seva, el mestre pot ajudar-lo amb preguntes introductòries i pot ajudar a facilitar l'ús del llenguatge que s'utilitzi a les sessions, per a que ho coneguin d'una manera més específica i precisa per a que ho adquireixin i incorporin de manera progressiva. Pel que fa a la sessió del color d'expressar sentiments, si l'alumnat ho requereix, es poden fer pictogrames per a facilitar la relació entre color i sentiment, per exemple l'alegria amb el color groc. A més, com s'ha esmentat, els infants s'asseuen per grups i a algunes sessions es fan les activitats grupals i això afavoreix als alumnes que puguin anar endarrerits.

3.10. Avaluació

L'objectiu principal de l'avaluació és determinar i comprovar si els objectius programats s'han assolit. A més, ajuda al mateix mestre a saber si els aspectes que s'han treballat resulten efectius o cal fer modificacions.

Aquesta Proposta Didàctica es divideix en tres blocs, per tant, cada bloc serà avaluat d'una manera diferent:

- Pel que fa al **Bloc 1: Sessions d'investigació**, l'avaluació es farà a partir dels resultats obtinguts dels murals que hauran creat els alumnes i la nota serà grupal. Es tindrà en

compte la recerca que hagin fet, la quantitat d'informació i la qualitat de síntesi, a més de l'originalitat del pòster.

- Pel que fa al **Bloc 2: Com pinta Van Gogh?**, a part de l'observació directa del mestre durant les sessions, s'aniran realitzant els comentaris, correccions oportunes i crítiques constructives. L'avaluació que es durà a terme serà de manera qualitativa amb ajuda d'una rúbrica autoavaluativa que ompliran els infants. (*Veure annex 11*)
- Pel que fa al **Bloc 3: Què pinta Van Gogh?**, tots són reproduccions pictòriques i no es poden qualificar com a millors ni pitjors, per tant s'intentarà avaluar segons el criteri de cada nen, fent una autoavaluació i sense fer una valoració quantitativa, sinó que qualitativa.

Es té en compte que a la majoria de centres educatius actuals les avaluacions són quantitatives, però es podrien començar a incorporar gradualment avaluacions qualitatives amb la finalitat d'augmentar l'interès i motivació dels infants perquè no es centrin en l'objectiu d'aconseguir una bona nota, sinó un bon resultat.

4. Conclusions

Al llarg de tot aquest document s'ha pogut veure una recollida d'informació tant teòrica, relativa a la vida i obra de Vincent Van Gogh, com pràctica, fent referència a les propostes didàctiques comentades i a la recerca bibliogràfica d'alguns llibres sobre l'artista i la seva època postimpressionista, la qual suposa un gran ajut per poder acostar l'art als infants d'una manera diferent.

Cal destacar que el paper de l'alumne és molt important, aquest ha de ser partícip en la construcció del seu propi aprenentatge, adquirint una autonomia que permeti que adquireixi els continguts i competències requerides a cada etapa educativa i a més es pugui desenvolupar com a persona. Per això s'ha volgut dissenyar una Proposta Didàctica centrada en què els infants treballin des de la seva pròpia perspectiva i criteri i, a la vegada, deixar que puguin construir les seves pròpies obres sense veure's obligats a seguir un esquematisme homogeni. El fet d'explicar un artista en concret per poder explicar la importància de l'art és apropiat perquè els infants visualitzin i coneguin una àmplia varietat d'imatges i obres d'art; per tant, la millor

manera per poder treballar-lo és mitjançant un projecte creatiu perquè aprenguin fent “*learning by doing*”.

La idea principal d'aquest treball era poder realitzar una aplicació pràctica a un centre d'Educació Primària, però finalment només s'ha proposat; encara que es pot aprofitar perquè algun centre ho utilitzi per a l'aplicació d'un projecte trimestral. El fet de poder aplicar-ho a un centre permet veure les dificultats i amenaces que poden anar sorgint i així rectificar el que sigui necessari per a què sigui un projecte el més adaptat possible a les necessitats dels infants, perquè desenvolupin el seu aprenentatge de manera total i completa.

D'aquesta proposta s'ha de destacar el caràcter col·laboratiu, ja que realment en les primeres sessions els alumnes han de realitzar activitats en què treballen de manera cooperativa i col·laborativa per grups i a més, es realitzen diferents exposicions en les quals tots participen. A més, els infants han de planificar, consensuar i prendre decisions a l'hora de realitzar la seva producció i han de saber què i com ho faran. Així, els alumnes van compartint-se idees, expressen les seves opinions... desenvolupament en les habilitats socials, de comunicació i la resolució de problemes.

També, s'ha de destacar que es té en compte en tot moment l'interès i motivació de l'infant, ja que a l'inici de la proposta es fa un treball d'investigació i recerca en el que treballen amb ordinadors i aquest és un punt fort perquè utilitzen les noves tecnologies, el qual és un material en el que estan avesats i que els hi crida l'atenció. A més, s'ha relacionat l'escola amb l'entorn i la realitat en què viu l'infant, com es pot veure a les sessions que tracten de representar objectes, persones i paisatges del seu entorn.

Finalment, esmentar que aquesta experiència pot aconseguir un resultat molt motivador per part dels alumnes i dels docents, a més de permetre apropar als infants des de petits a la vida i obra d'un artista d'una manera divertida, participativa i activa.

5. Referències bibliogràfiques

ANAYA. (n. d.). Cada cuadro con su cuento. Recuperat 21 d'abril del 2020, de <https://www.anayainfantilyjuvenil.com/libro/ocio-y-conocimientos/cada-cuadro-con-su-cuento/>

Anholt, L. (2005). Camille i els gira-sols. Barcelona: Serres

Becerra, A. (2013). ¡Mira cómo aprendo! [Blog]. Recuperat de <http://miracomoaprendo-alicia.blogspot.com/p/vicent-van-gogh.html> [15/04/2020]

Brotons, J. R. (2013) Cada cuadro con su cuento. Madrid: Anaya

Brotons, J. R. (2013). Cada cuadro con su cuento. Proyecto de lectura. Madrid, España: ANAYA.

Centro Educativo Concertado Guadalaviar. (n. d.). Proyecto Van Gogh. Recuperat 15 d'abril del 2020, de <https://colegioguadalaviar.es/proyecto/proyecto-van-gogh/>

Club internacional del libro (2009). Grandes maestros del Impresionismo. Navarra, España: Club internacional del libro

Currículum d'Educació Artística de les Illes Balears: http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/primaria_lomce/curriculum_educacio_artistica.pdf

Edwards, Betty. *Nuevo aprender a dibujar con el lado derecho del cerebro* (Nova York, 1979). Madrid: Urano, 2011.

Eisner, E. (1995). Educar la visión artística (Cap. IV, p.59). Barcelona / Buenos Aires, Paidós.

EL PAÍS. Libroteca. (n. d.). Carlota descobreix els impressionistes. Recuperat 21 d'abril del 2020, de <https://librotea.elpais.com/libros/carlota-descobreix-els-impressionistes/>

Fingermann, H. (2010). Contenidos actitudinales [Blog]. Recuperat de <https://educacion.laguia2000.com/ensenanza/contenidos-actitudinales> [30/04/2020]

Fingermann, H. (2010). Contenidos conceptuales [Blog]. Recuperat de <https://educacion.laguia2000.com/ensenanza/contenidos-conceptuales> [30/04/2020]

Fingermann, H. (2010). Contenidos procedimentales [Blog]. Recuperat de <https://educacion.laguia2000.com/ensenanza/contenidos-procedimentales> [30/04/2020]

Gallego, N. (2014). La importancia de la expresión artística en Educación Infantil (p. 17). Bilbao: Universidad Internacional de La Rioja. Recuperat 27 març, 2020, de <https://reunir.unir.net/bitstream/handle/123456789/2468/gallego.villar.pdf?sequence=1>

García, L., & Club Internacional del Libro. (2009). Grandes maestros del Impresionismo (1.a ed., Vol. 1). Madrid, España: Club Internacional del Libro.

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. (2016). *Competències bàsiques de l'àmbit artístic*. Recuperat de <http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/competencies-basiques/primaria/ambit-artistic.pdf>

Google arts & Culture

Holland. (n.d.). Vincent Van Gogh. Recuperat 27 març, 2020, de <https://www.holland.com/es/turista/rutas-tematicas/van-gogh/vincent-van-gogh-16.htm>

Jamís, F. (1984). Cartas a Theo. (8a ed.). Barcelona, España: Barral Editores

La Casa del Libro. (n. d.). Camille y los Girasoles. Recuperat 21 d'abril del 2020, de <https://www.casadellibro.com/libro-camille-y-los-girasoles/9788488061355/508291>

La Casa del Libro. (n.d.). ARTISTAS FAMOSOS (LIBRO DE PEGATINAS). Recuperat 22 d'abril del 2020, de <https://www.casadellibro.com/libro-artistas-famosos-libro-de-pegatinas/9781409573593/2391100>

La Casa del Libro. (n.d.). VAN GOGH: COLOREA CON LOS GRANDES MAESTROS. Recuperat 22 d'abril del 2020, de <https://www.casadellibro.com/libro-van-gogh-colorea-con-los-grandes-maestros/9788415101550/1993946>

La llar del llibre. (s. f.). Carlota i les llavors de gira-sol. Recuperat 21 d'abril del 2020, de https://www.llardellibre.cat/es/libro/carlota-i-les-llavors-de-gira-sol_208649

Marín, V. (2015). El proyecto [Blog]. Recuperat de <https://bit.ly/2Xbhmwe> [14/04/2020]

Marín, V. (2015). El universo de Van Gogh [Blog]. Recuperat de <http://vangogh2015.blogspot.com/2015/02/el-universo-de-van-goghg-unidad.html> [14/04/2020]

Martín, R. B., Martín, J. J. B., & Mayo, P. G. (2014). El papel crítico y reflexivo del profesorado ante el aprendizaje cooperativo. *EmásF: revista digital de educación física*, (29), 8-18.

Mayhew, J. (2005). *Carlota descobreix els impressionistes*. Barcelona: Edicions Serres, S.L.

Mayhew, J. (2005). *Carlota i les llavors de gira-sol*. Barcelona: Edicions Serres, S.L.

Metzger, R. y Walther, INGO F. (n.d.). *Van Gogh. La obra completa - pintura*. Bibliotheca Universalis

Monreal, V. (2014) *Van Gogh. Los sentimientos de un gran artista*. España: Oxford University Press

Monreal, V. (2014). *Van Gogh. Los sentimientos de un gran artista*. Recuperat 22 d'abril del 2020, de <http://www.violetamonreal.com/Portal/DesktopModules/VioletaFront/Libros/Libro/tabid/99/Libro.aspx?lid=6f371f6e-6e36-4bd7-9f15-d5099f3cc42d>

Moreno, O. M. (2009). *Escuela inclusiva: la importancia de atender la diversidad*. (pp. 1-9). Sevilla. Recuperat de <https://bit.ly/2WAPIM0> [30/04/2020]

Muñoz Miralles, C. (2012). *Van Gogh y los impresionistas: Colorea con los grandes maestros*. Barcelona: Sic idea y creaciones editorial

Rewald, J. (1982). *El postimpresionismo. De Van Gogh a Gauguin*. Madrid, España: Alianza Forma

Rubio, I. (2001). *Mujeres que rompieron el estereotipo: las pintoras (1.a ed.)*. Murcia, España: Consejería de Presidencia

Stok, B. (2017) *Vincent*. Espanya: Salamandra

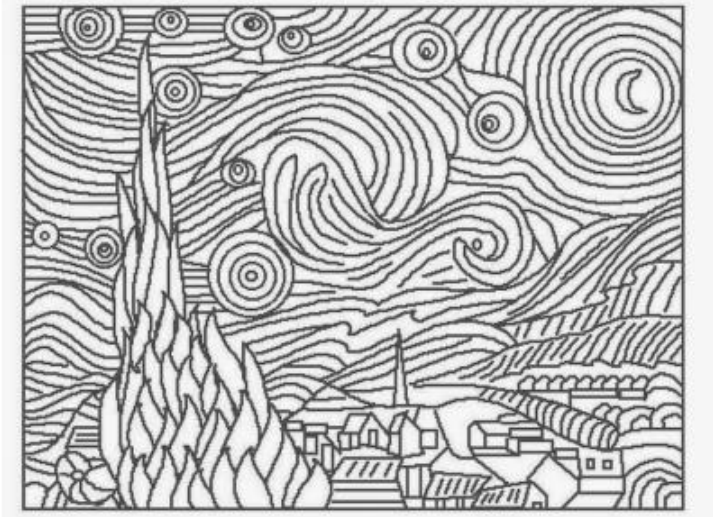
Van Blerk, R. (2015) *Vincent y Camilo*. Amsterdam: Van Gogh Museum

VV.AA. (2014). *Artistas famosos*. Barcelona: Usborne

6. Annexes

ANNEX 1

Trabajo individual:

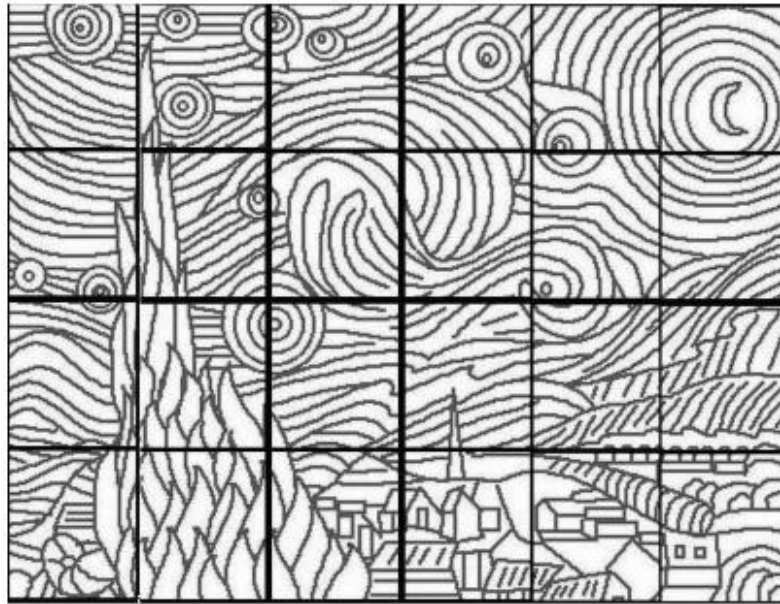
Imprimimos el modelo en tamaño A4 y cada alumno/a lo colorea con los colores establecidos:

- bien de memoria
- bien observando el original,
- bien si acordamos una interpretación libre (por ejemplo variar a colores cálidos)

Las pinturas empleadas para ello pueden ser ceras duras, blandas, lápices, rotuladores o témperas. Decidimos en clase cual de ellas usaremos.

[Fotografía d'Ana Galindo]. (Espanya, 2015). Recuperada de <http://vangogh2015.blogspot.com/2015/02/el-universo-de-van-goghg-unidad.html> [14/04/2020]

Trabajo colectivo:

- Imprimimos cada una de las piezas de la cuadrícula para que cada alumno/a de la clase lo coloree de manera individual, bajo su propia percepción del color.
- Recomendamos no entregarlas ordenadas, para que el resultado final sea más sorprendente.
- Según el tamaño que deseemos obtener como mural final, imprimiremos estas piezas en tamaño A4 (el resultado tendrá aproximadamente 100 x 60 cm) , o bien en A3 cuyas medidas finales serán aproximadamente el doble)
- Recomendamos tamaño A3.
- Terminadas de colorear todas las piezas, procedemos a su encaje, pegándolas sobre un papel continuo, y a valorar y analizar su sorprendente resultado final.

[Fotografía d'Ana Galindo]. (Espanya, 2015). Recuperada de <http://vangogh2015.blogspot.com/2015/02/el-universo-de-van-goghg-unidad.html> [14/04/2020]

ANNEX 2

TRABAJOS INDIVIDUALES:

[Fotografia d'Ana Galindo]. (Espanya, 2015). Recuperada de <http://vangogh2015.blogspot.com/2015/02/el-universo-de-van-goghg-unidad.html> [14/04/2020]

TRABAJO COLECTIVO

[Fotografia d'Ana Galindo]. (Espanya, 2015). Recuperada de <http://vangogh2015.blogspot.com/2015/02/el-universo-de-van-goghg-unidad.html> [14/04/2020]

ANNEX 3

[Fotografia d'Alicia Becerra]. (Espanya, 2013). Recuperada de <http://miracomoaprendo-alicia.blogspot.com/p/vicent-van-gogh.html> [15/04/2020]

ANNEX 4

[Fotografia d'Alicia Becerra]. (Espanya, 2013). Recuperada de <http://miracomoaprendo-alicia.blogspot.com/p/vicent-van-gogh.html> [15/04/2020]

ANNEX 5

[Fotografia d'Alicia Becerra]. (Espanya, 2013). Recuperada de <http://miracomoaprendo-alicia.blogspot.com/p/vicent-van-gogh.html> [15/04/2020]

ANNEX 6

Link de la presentació power point creada per a introduir Van Gogh al grup-classe:

<https://documentcloud.adobe.com/link/track?uri=urn%3Aaaid%3Ascds%3AUS%3A6272c842-0840-4fb8-a1bd-eb47e2d49c5d>

ANNEX 7

Figura 1. Dormitori de Van Gogh a Arles

ANNEX 8

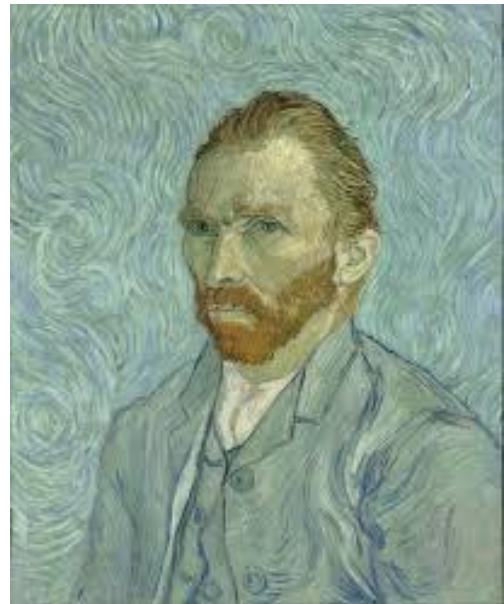

Figura 2. Retrats (activitat Autoretrat)

ANNEX 9

Els gira-sols

Autoretrat

Habitació d'Arles

La Nit Estelada

Ametller en flor

Els lliris

ANNEX 10

Clara Peeters (Anvers, 1594-1657)

Pintora flamenca de la que poc se sap de la seva vida, excepte que va haver rebre una excel·lent formació pictòrica. en els seus magnífics bodegons, quatre dels quals poden admirar al Museu de El Prado, combina molts objectes diferents: recipients de metall, fruites, petxines marines, monedes, flors, peixos i animals de caça. Pertany a l'època del barroc i va estar especialitzada en natures mortes i ella contribuí a divulgar-ho arreu d'Europa. (Rubio, 2001)

ANNEX 11

RÚBRICA AUTOAVALUACIÓ

	MOLT BÉ	BÉ	REGULAR	MALAMENT
M'he sentit molt bé realitzant les reproduccions pictòriques.				
He entès la diferència entre com pinta i què pinta Van Gogh.				
He fet molta feina i he tractat bé el material.				
He ajudat als meus companys amb el que necessitaven.				
Em sento realitzat i penso que el que he fet és un bon resultat.				
No he tingut dificultat a l'hora d'utilitzar les diferents tècniques que s'han treballat.				

Totes les pautes que ha dit el mestre/a les he comprès i sabut realitzar.				
Exposa la teva opinió personal dient que penses de les classes d'Educació Plàstica i si trobes que es pot millorar alguna cosa.				